

10. Hutcheon L. A Theory of Parody. – New York and London: Methuen, 1985. – 143 p.
11. Jameson F. Postmodernism or the cultural logic of late capitalism // New Left Rev. – L., 1984. – No 146. –P. 62-87.
12. Poirier R. The Politics of Self-parody. // Partisan Rev. – N.Y., 1968. – Vol. 35, No 3. – P. 339.
13. Tomkins C. The Bride and the Bachelors (New York: The Viking Press, 1965). – P. 31.

УДК 821.161.2: Бендер

НЕОРЕАЛІСТИЧНІ ДОМІНАНТИ МАЛОЇ ПРОЗИ ВІТАЛІЯ БЕНДЕРА

А. С. Бузов

Творчий доробок Віталія Бендера, крім великих епічних форм, складають також оповідання, нариси, новели, що характеризуються тяжінням до різних естетичних напрямів, впливом почасти антагоністичних одна одній мистецьких систем. Тематика і проблематика їх доволі різноманітна.

Домінантними для художнього світосприйняття Віталія Бендера, на нашу думку, виявляються у його малій прозі характеристики, пов'язані із неореалістичною картиною світу. Загальна реалістична основа творчості Віталія Бендера цілком мотивована його естетичними установками, сформованими на основі класичної української літератури, котра була рушієм письменницького формування автора. Мімесис, напівпубліцистичне споглядання життя із «простацькими» зауваженням з різних приводів, є характерною рисою мистецького кредо Бендера. Ймовірно, не обійшлося тут і без впливів знаних діаспорян, серед яких особливо близькі стосунки у Бендера склалися з Іваном Багряним, що казав: «Автор – це скло. Від своєрідності цього скла залежить, яким життя просвічується на папір».

Подана цитата Багряного є своєрідним поясненням того, чому малу прозу Віталія Бендера ми трактуємо саме у ріді неореалізму, а не класичного реалізму. Він, хоча й називає автора «склом», проте не відмовляє цьому «склу» в праві на оригінальність відображення життя.

За визначенням Р. Гром'яка і Ю. Ковалева, неореалізм постає «на ґрунті класичного реалізму, але не сприймає лінійно-міметичного принципу «зображення життя у формах життя». Натомість, неореалісти визначали свій концептуальний принцип між документальною достовірністю, філософсько-аналітичним заглибленням у дійсність та ліричною стихією. Подеколи промовиста деталь для них виступає суттєвою складовою сюжету, навіть важливішою за його лінійне розгортання. Також для неореалістичного твору характерне радикальне скорочення дистанції між об'єктом та суб'єктом повісткування.

Найближче до класичного реалізму Бендер підходить у новелі «Ілько». Головний герой цього твору – типова «маленька людина» кінця ХІХ – початку ХХ століття, яка нічим не виділяється і через свою показову незначущість і непомітність постійно зазнає кпинів та насмішок. Однак ставлення оточення до героя змінюється після того, як його представники дізнаються про мужній вчинок «маленької людини».

У новелі «Кривда» автором у форматі спогаду з юнацьких років описується історія зустрічі біографічного протагоніста Віталіка та дівчини-каліки Софії, якій у його особі доля дарує чи не останній шанс відчувати себе бажаною, справжньою

дівчиною, із якою не соромно піти на танці і просто провести разом час. Проте, хвилине щастя швидко змінюється справжнім горем, коли хлопець увечері не приходять за дівчиною, вирішивши, що йому не дуже хочеться ганьбитися перед однолітками, маючи за партнерку в танці каліку. Фінальна ж частина твору присвячена міркуванням подорослішалою Віталіка, який проніс цей спогад через усе своє життя. Тут ми бачимо притаманний саме неореалізму ліризм оповіді, де відстань між суб'єктом і об'єктом скорочена до мінімуму.

Отже, мала проза Віталія Бендера являє собою оригінальне й неоднорідне художнє явище, що характеризується стильовим синкретизмом та високою мистецькою довершеністю. Новелістика прозаїка відображає еволюцію неореалістичної поетики в його естетичних пошуках.

УДК 821.161.2: Костенко

ФОРМИ ВИРАЖЕННЯ АВТОРСЬКОЇ СВІДОМОСТІ В ЛІРИЦІ ЛІНИ КОСТЕНКО

В. А. Просалова, Ю. Ю. Ніконенко

Проблема ліричного суб'єкта тісно пов'язана з питаннями свідомості й самосвідомості автора, адже йдеться про співвіднесеність творчої діяльності з її індивідуальним або колективним агентом. Категорія ліричного суб'єкта у творчості Ліни Костенко не розроблялася спеціально літературознавцями, а розглядалася лише в контексті досліджень інших специфічних особливостей поетичної творчості, що зумовлює актуальність цього аспекту дослідження.

У ліриці Л. Костенко спостерігаємо посилення суб'єктного первня, що зумовлює чітко виражену позицію авторки в художньому тексті. Культивоване поетесою авторське «я» інтегрує «біографічного» автора (за Михайлом Бахтіним), підтверджує функціональну роль митця у виникненні художньої реальності, актуалізує діалог із реципієнтом.

Особливості «слідів» автора, його присутності в ліричному наративі поетеси корелює з проблемами творчої індивідуальності, своєрідності її художнього мислення. Проте стан свідомості, реалізований у ліричному вірші, не є відтворенням емпірики душевного життя. Специфіка лірики як роду літератури полягає в тому, що в ній на першому плані виявляються поодинокі стани людської свідомості: схвильовані роздуми, вольові імпульси, миттєві враження, відчуття і прагнення.

На відміну від епосу і драми, в ліриці розкривається одна свідомість, проте (за визначенням Михайла Бахтіна) ця свідомість діалогічна. Яскравим виявом діалогічності в ліриці Ліни Костенко є рефлексія на невідповідність внутрішнього та зовнішнього, минулого та теперішнього «Я». В таких випадках ліричний суб'єкт виражається в тексті граматично – за допомогою займенників та форм дієслів. Так, у вірші «Все, що буде, було і що є на землі» ліричний суб'єкт усвідомлює себе людиною епохи технічного прогресу та грандіозних наукових відкриттів, намагається жити так, як того вимагає час, проте водночас намагається зберегти душевну невинність тих поколінь, для яких матір'ю лишається природа, а не техніка

Самосвідомість ліричного суб'єкта може формуватися за допомогою численних «дзеркал» – думок про нього інших людей. Навіть коли вірш побудовано в формі діалогу персонажів, цей діалог доцільніше розглядати як конфлікт у межах однієї свідомості. До таких «дзеркал» Л. Костенко вдається в таких поезіях, як «І скаже світ», «Пінг-Понг». Вірш «Кобзарю», наприклад, побудований у формі діалогу ліричного суб'єкта з Тарасом